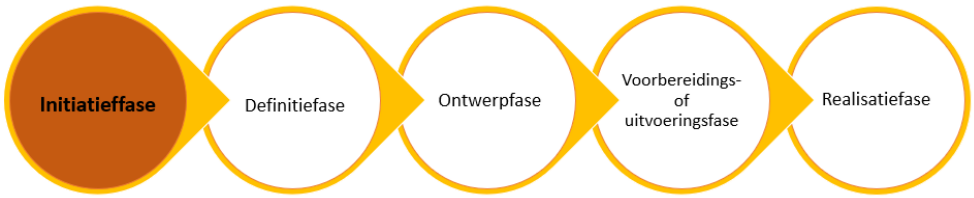
Startnotitie omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’

Datum: 22 oktober 2025
Status: Concept
Versie: 1
Bestuurlijk opdrachtgever: Daphne Bijvoet
Ambtelijk opdrachtgever: Saskia Bosman
Auteur: Maaike de Lange

Inleiding

Voor u ligt de startnotitie voor het opstellen van het omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’. Met deze startnotitie vragen wij de raad om akkoord om in 2026 toe te werken naar een programmaplan voor het op te stellen omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’.

Al langere tijd werken we aan de energie- en warmtetransitie, waarbij we inzetten op opwek van hernieuwbare energie en het afbouwen van het gasverbruik om in 2040 energieneutraal te zijn in Culemborg. Naast het werken aan deze transities worden we nu ingehaald door een werkelijkheid waarin netcongestie steeds grotere impact heeft op deze transities en onze opgaven. Het opstellen van een integraal omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’ is een logische stap om te zorgen dat Culemborg toekomstbestendig wordt en ontwikkelingen mogelijk blijven. In deze startnotitie lichten we dit nader toe.

Inhoud

Inleiding 2

1. Aanleiding en voortraject 4

2. Maatschappelijk effect 6

3. Proces en resultaten 7

4. Communicatie en participatie 8

5. Risico's 9

6. Financiën en personeel 10

1. Aanleiding en voortraject

Op 15 mei 2025 vond er een technische sessie voor raadsleden plaats in het kader van netcongestie. Op dat moment zijn raadsleden geïnformeerd over de situatie voor onderstation Culemborg. Toen al was duidelijk dat het nodig is om een plan van aanpak op te stellen rondom netcongestie. Deze is toen ook toegezegd.

In de afgelopen maanden hebben ontwikkelingen elkaar zeer snel opgevolgd. Zo werd bekend dat de verzwaring en uitbreiding van het elektriciteitsnet door TenneT niet in 2029 gerealiseerd zal zijn, maar pas in 2035 of mogelijk nog later. Dit betekent dat we een nog langere periode moeten overbruggen met de huidige capaciteit. De inschatting is dat we voor ruim voor de uitbreiding de grenzen van het onderstation Culemborg bereiken. Deze ontwikkelingen maken de noodzaak voor een congestie aanpak nog nadrukkelijker duidelijk.

Daarnaast wordt er in december door de Autoriteit Consument en Markt (ACM) een nieuw prioriteringskader vastgesteld. Deze schrijft aan netbeheerders voor hoe zij om moeten gaan met verzoeken tot aansluitingen. In dit kader krijgen maatschappelijke functies voorrang. Het concept is in de zomer gedeeld en laat al zien dat het nieuwe prioriteringskader dat in januari 2026 ingaat voor grote veranderingen zorgt. Wat dit precies voor de gemeente gaat betekenen zullen we pas echt ondervinden vanaf januari 2026. Ook andere kaders en wet- en regelgeving worden over de loop van 2026 ingevoerd. Zo is de provincie Gelderland bezig om een energieprestatienorm op te nemen in de omgevingsverordening en gaan de Wet collectieve warmte (Wcw) en Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) waarschijnlijk per 1 januari 2026 in. Daarnaast volgen de ontwikkelingen bij de netbeheerders en het Rijk elkaar in hoog tempo op. Wat dit alles in zijn totaliteit en samenhang voor de gemeente betekent is nu nog niet goed te overzien. 2026 is daarmee een soort tussenjaar waarin we moeten gaan ervaren welke kaders en wet- en regelgeving er nu precies wordt vastgesteld en wat deze voor de gemeente Culemborg betekenen.

Tot slot ervaren we dat netcongestie en de warmte- en energietransitie niet meer los van elkaar gezien kunnen worden. Steeds meer wordt duidelijk hoe de verschillende ontwikkelingen met elkaar vervlochten zijn. Als we van het gas af gaan, gaan we meer elektriciteit gebruiken. En juist daar hebben we op dit moment maar een beperkte hoeveelheid van beschikbaar. Op landelijk niveau wordt het Nationaal Programma Lokale Warmte (NPLW) dat zich richt op de transitie naar aardgasvrij samengevoegd met net Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NPRES), dat zich richt op de energietransitie, ook samengevoegd.

Ook in Culemborg zien we de noodzaak om te verschillende transities en ontwikkelingen samen te brengen in één omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’. Met dit omgevingsprogramma geven we invulling aan de verplichting voor een warmteprogramma dat voor 2027 vastgesteld moet zijn. En zorgen we voor een gedegen programma waarin we breed naar het energie en warmtevraagstuk kijken en hier invulling aan geven.

2026 willen we gebruiken om te komen tot een definitief omgevingsprogramma. Omdat we nu niet niks kunnen doen, starten we in 2026 wel met een aantal projecten en acties die bijdragen aan het tegengaan van netcongestie. Deze aanpak vindt u in het plan van aanpak dat in de bijlage is bijgevoegd. Met deze acties en projecten doen we ook de nodige ervaring op die input vormt voor het programma ‘Energiesysteem’.

2. Maatschappelijk effect

Met het omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’ willen we bereiken dat we in Culemborg een toekomstbestendig energiesysteem ontwikkelen. Ook na de verzwaring en uitbreiding van het elektriciteitsnet zullen we te maken houden met schaarste. Met dit programma willen we bereiken dat Culemborg een aantrekkelijke stad blijft om te wonen en werken waarbij we invulling kunnen blijven geven aan de grote opgaven van woningbouw, energietransitie en aardgasvrij worden. Als we geen stappen nemen is het voor bedrijven niet mogelijk zich te vestigen of uit te breiden, zit er al snel een limiet aan de hoeveelheid woningen die we kunnen realiseren en stagneert de energietransitie. Door te zorgen dat we slim omgaan met de beschikbare capaciteit kunnen we zorgen dat we nog wel invulling kunnen blijven geven aan de woningbouwopgave. Door met bedrijven te zoeken naar slimme manieren om samen te werken of goede oplossingen achter de meter, zijn er nog wel mogelijkheden voor bedrijven in Culemborg en zorgen we dat we onze economie ondersteunen.

3. Proces en resultaten

Na het vaststellen van de startnotitie gaan we in 2026 het programmaplan op stellen voor het omgevingsprogramma ‘Energiesysteem’. Het resultaat eind 2026 is een door het college vastgesteld programmaplan. Hierin staan doelstellingen voor het werken aan een toekomstbestendig energiesysteem voor Culemborg en de inspanningen (projecten, kaders, samenwerkingen) die daarvoor nodig zijn. In dit programma zitten tevens de verplichte onderdelen die nodig zijn voor het onderdeel warmte. Denk daarbij onder andere aan een evaluatie van de Transitievisie Warmte en leidende principes. Tegelijkertijd gebruiken we de ervaringen die we in de loop van 2026 opdoen met de beschreven projecten in het ‘plan van aanpak netcongestie 2026’ als input voor het vormgeven en invullen van het programma.

De planning ziet er dan als volgt uit:

Mijlpalen	**Moment**	**Evt. besluitvorming**
Vaststellen plan van aanpak netcongestie 2026	Nov 2025	College
Vaststellen startnotitie	Dec 2025	Raad
Evaluatie Transitievisie Warmte afgerond	Q1 2026	
Leidende principes /kaders met de raad bespreken	Na de verkiezingen (Q2)	
Vaststellen programma ‘Energiesysteem’	Dec 2026	College

4. Communicatie en participatie

Voor het opstellen van een omgevingsprogramma is het verplicht om inzichtelijk te maken op welke manier er participatie heeft plaatsgevonden.

Bij het opstellen van dit programma werken we nauw samen met de partners in de stad. In de aanloop naar deze startnotitie en het plan van aanpak heeft er afstemming plaatsgevonden met onze partners (Vrijstad Energie, KleurrijkWonen, Kring Culemborse Bedrijven (KCB), Vrijstad Windwinning, Warm Westerkwartier en Warm MolenDijkzicht) . Zij zijn betrokken bij verschillende van de genoemde sleutelprojecten. In 2026 werken we met reguliere afstemmomenten om te zorgen dat de gemeente en de partners met elkaar in afstemming de juiste dingen blijven doen en we met elkaar tot een goed programma komen. We stemmen daarbij telkens nadrukkelijk met elkaar af wie welke verantwoordelijkheid heeft. Daarnaast zal er nadrukkelijke afstemming plaatsvinden met Liander, de Regio en met name de regiogemeenten waarmee wij verbonden zijn op onderstation Culemborg, Buren en West Betuwe.

Verder zal het programmaplan aan de Milieu Adviesraad (MAR) voorgelegd worden waarop zij hun advies aan het college mee kunnen geven ten aanzien van het programma.

In het programma geeft ten slotte verdere invulling aan participatie binnen de uitvoering van het programma.

5. Risico's

Risico	Impact/ gevolgen	Mitigerende maatregelen
Maatregelen blijken achterhaald in de snelle ontwikkelingen.	Gemiddeld. Er is weinig zekerheid. Gestarte projecten moeten worden aangepast.	Regelmatig evalueren zodat we tijdig bijsturen en de input gebruiken om te komen tot een goed programmaplan.
Nieuwe raad kiest een andere koers t.a.v. netcongestie.	Groot. Kan ervoor zorgen dat bepaalde keuzes om congestie tegen te gaan niet genomen worden.	Raad goed informeren en nieuwe raadsleden voorzien van een goede overdracht.
Energieprestatienorm wordt niet opgenomen in provinciale verordening EN Buren en West Betuwe willen niet gezamenlijk aan netbewust bouwen werken.	Groot. Schaarste kan hierdoor snel toenemen waardoor we andere keuzes moeten gaan maken of mogelijk projecten niet in uitvoering kunnen brengen.	Nadrukkelijke ambtelijke samenwerking en bestuurlijke afstemming.
Er worden ook voor 2027 veel nieuwe kaders en wet- en regelgeving aangekondigd.	Groot. Zorgt ervoor dat we langer in onzekerheid blijven zitten over mogelijke gevolgen en mogelijke oplossingen.	Goed blijven evalueren en afstemmen over de gevolgen van kaders en wetgeving. We bouwen experimenteerruimte in voor zaken waar veel onzekerheid over is en zetten zo veel mogelijk in op no regret maatregelen.

6. Financiën en personeel

Urenraming (inschatting)	
Functie	Aantal uren voor het hele project
Coördinatie	800
Advisering netcongestie	600 Extern
Energie (2x)	100 totaal
Warmte	50
Economische zaken	50
Verkeer	50
Wonen	50
Adviseur warmte/energie SK	Extern
Communicatie	400

De opgenomen uren voor coördinatie en advisering netcongestie gaan uit van het coördineren van het geheel aan voorgestelde acties en projecten uit het plan van aanpak netcongestie 2026 (u ter informatie aangeboden). De ervaring en kennis die we opdoen met het uitvoeren van het plan van aanpak dient als input voor het programma 'Energiesysteem'.

De inzet van de andere betrokkenen betreft alleen hun inzet waar het gaat om het opstellen van het daadwerkelijke programma. De benodigde inzet op de projecten uit het plan van aanpak is reeds afgestemd.

De kosten voor de benodigde externe inzet wordt gedekt uit rijksgelden (CDOKE).

Daarnaast worden er kosten gemaakt voor de uitvoer van het plan van aanpak dat als basis dient voor het programma 'Energiesysteem'. Deze kosten worden gedekt uit bestaande budgetten en rijksgelden (CDOKE, reserve energietransitie, RegioDeal, Nationaal Isolatiepgrogramma).

Daarnaast wordt er capaciteit ingezet door partners in de stad voor projecten die zij uitvoeren in het kader van netcongestie.

De netbeheerders hebben samen met EnergieSamenRivierenland een MOOI subsidie verkregen. Mogelijk dat Culemborg hierbinnen een pilotproject wordt. Dit geeft deels dekking voor externe expertise.

We hebben Stationskwartier aangemeld als pilotproject binnen de topsector TKI netbewuste nieuwbouw. Hierdoor komen we in een kennispool waardoor expertise beschikbaar komt.